

Slutrapport från Samhalls idégrupp

Samhall tog i april 2006 initiativ till en idégrupp vars syfte är att komma med förslag till hur arbetsgivare, fack, politiker- och myndigheter kan arbeta aktivt för att öka de funktionshindrades möjligheter på den svenska arbetsmarknaden.

I detta dokument presenteras slutresultatet av gruppens arbete.

Annika Åhnberg, fd statsråd och ordförande i Rädda Barnen, har varit gruppens ordförande.

Övriga medlemmar i gruppen har varit:

Anders Ferbe

2:e vice ordförande i If Metall

Örjan Granqvist

Ansvarig samhällskontakter
IBM Sverige

Claes Hultling

Grundare och chef för
Spinaliskliniken

Sahar Mosleh

Ordförande i
Unga Rörelsehindrade

Jesper Odelberg

Ståuppkomiker

Eva Östling-Ollen

VD Bemanningsföretagen

Stockholm, november 2006

I april 2006 gav Samhalls VD Birgitta Böhlin en särskilt utsedd idégrupp i uppdrag att fundera kring vad som kan göras för att ytterligare öppna arbetsmarknaden för personer med funktionshinder. Vi som har deltagit i arbetet har inte gjort det i egenskap av företrädare för några organiserade intressen, utan i kraft av egna kompetenser och erfarenheter i frågor som handlar om funktionshinder och arbetsmarknad.

Genom samtal, föreläsningar och studiebesök har vi identifierat ett antal centrala hinder för en mer öppen och tillgänglig arbetsmarknad. Men framförallt har vi inspirerats av, och formulerat idéer kring, hur befintliga möjligheter bättre kan tillvaratas.

Vår utgångspunkt har varit att alla människor, oavsett eventuella funktionshinder, har något att bidra med i samhället. Det gäller bara att fokusera på varje persons möjligheter snarare än de hinder som kan finnas – hos enskilda individer, i befintliga system och hos oss alla. Med siktet inställt på att skapa en arbetsmarknad för alla presenterar vi här en lista med idéer som vi tror skulle förbättra förutsättningarna på arbetsmarknaden för de personer med funktionshinder som har svårt att få eller behålla ett arbete. Vi har inte gemensamt tagit ställning för alla enskildheter men är tillsammans överens om riktningen. I vårt sökande har vi främst satt strålkastarljuset på att öppna arbetsmarknaden för dem som idag står utanför. Vi har valt att lämna de bredare tillgänglighetsfrågorna och de mer allmänna levnadsvillkoren för personer med funktionshinder åt sidan, till exempel kollektivtrafik, grundutbildning och tillgängligheten till information. Detta trots att dessa kan vara nog så viktiga för möjligheten till ett jobb.

Vi har identifierat fem fokusområden som särskilt viktiga för att öppna arbetsmarknaden för personer med funktionshinder. Därefter presenterar vi ett antal förslag, med adress till dem som har en möjlighet att åstadkomma förändringar.

Fem fokusområden:

1. Coaching leder till anställning.

Arbetsmarknaden är just en marknad, där arbetsgivaren har en hög grad av frihet att välja vem som ska anställas för att få en viss uppgift utförd.

Vi tror att insatser som skapar kunskap och mod hos arbetsgivaren kan bidra till ökad efterfrågan på personer med funktionshinder. Det handlar om metoder för ekonomisk, praktisk och mental riskminimering.

Stöd genom olika former av coaching behövs också för den som är på väg in på arbetsmarknaden. Det är en trygghet för både arbetsgivaren och arbetstagaren att sådant stöd finns tillgängligt på kontinuerlig basis även efter anställningstillfället.

2. Påvisbar kompetens är en inträdesbiljett.

Arbetsmarknaden har förändrats. Många enklare jobb har försvunnit och ersatts med jobb som kräver välutbildad arbetskraft – förmågan till kontinuerligt lärande har blivit allt viktigare. Samtidigt har kraven på flexibilitet och social kompetens ökat markant. Att ha en påvisbar kompetens för de aktuella arbetsuppgifterna har därför kommit att bli en inträdesbiljett till arbetslivet. Ett hinder är bristen på referenser från tidigare anställningar.

Detta hinder blir särskilt påtagligt för personer som har en nedsatt arbetsförmåga. Då kan det vara svårt att påvisa att man har den flexibilitet och sociala kompetens som många arbetsgivare kräver. Att öka utbildningsnivån bland personer med funktionshinder är ett säkert sätt att komma förbi en del av dessa hinder.

Ett annat sätt är att utnyttja olika former av praktik- och lärlingsperioder, där den enskilde genom praktiskt arbete kan styrka sin kompetens.

3. Fler aktörer leder till utveckling och jobb.

Sociala företag har vuxit fram som ett alternativ, eller snarare komplement, till offentliga insatser för utveckling och jobb för de personer som står längst från arbetsmarknaden. Att stimulera det sociala företagandet kan vara en väg att öka förutsättningarna för att integrera

personer med funktionshinder i arbetslivet och samhället i stort.

Incitamenten för personer med funktionshinder att starta egna företag bör öka. Eget företagande kan i mycket högre grad bli ett alternativ till andra vägar in i arbetslivet.

Vi välkomnar också nya aktörer i arbetet med matchning. Såväl kommersiella som icke kommersiella företag inom rekrytering och bemanning kan bidra till ökad aktivitet och nya lösningar.

Enskilda arbetsgivare inom såväl privat som offentlig sektor kan förbättra utsikterna för personer med funktionshinder att få ett arbete. För det krävs tydliga ställningstaganden i form av policybeslut på ledningsnivå och noggranna uppföljningar.

Utökad antal aktörer skapar en mångfald av insatser och bättre möjligheter att möta skiftande individuella önskemål, behov och förutsättningar. Många goda exempel kan landa i strukturella förändringar.

4. Lyft fram frågor om funktionshinder och arbete på samhällsarenan.

Hörs man inte så finns man inte. Så ser verkligheten ofta ut. En tydlig offentlig debatt om diskriminerings- och arbetsmarknadsfrågor sätter press på politiker, myndigheter och övriga samhällsaktörer. Det är viktigt är att en sådan debatt bidrar till ökade kunskaper och förändrade attityder hos arbetsgivare, fackliga organisationer och allmänhet. Vi vill att personer med funktionshinder inte bara ska synas i sammanhang som är relaterade till funktionshindret. Förebilder och goda exempel från olika delar av samhället kan spela en viktig roll för att öka medvetenheten och höja kunskapsnivån. Därför måste vi vara många från olika delar av samhället som för upp frågorna på samhällsagendan.

5. Fokus på individen i myndigheters struktur och arbetsätt.

För personer med funktionshinder kan kontakterna med olika myndigheter bli täta. Frågor som berör allt ifrån problem med rullstolen till behov av socialt, medicinskt eller ekonomiskt stöd kräver kontakter med myndighetsvärlden. Det stora antalet myndighetskontakter behöver reduceras och förenklas. Myndigheternas strukturer och arbetsätt ska anpassas efter individen – inte tvärtom. Vi vill flytta

fokus från omorganisationer på makronivå till förbättringar för individerna på mikronivå. För personer med svårare funktionshinder är det av särskild betydelse att samverkan och vägarna mellan arbetsmarknadspolitiska insatser och kommunernas sociala insatser utvecklas med en tydlig inriktning att även stärka dessa gruppers ställning i arbetslivet.

Ett annat sätt att förbättra myndighetsstrukturen är att rensa i floran av åtgärder. Det krävs omfattande informationsinsatser för att inblandade parter ska lära sig hitta i djungeln av stöd och åtgärder. Färre finansieringsstöd i kombination med ökad flexibilitet skulle underlätta för både arbetsgivare och arbetstagare.

Vad kan och bör göras?

Inom ramen för våra fokusområden har vi försökt peka på sådant som är väsentligt att förändra. Samtidigt är det viktigt att ta ställning till vem som ska ta ansvar och agera för att dessa förändringar kommer till stånd. Vi har därför valt att framföra våra idéer direkt till dem som själva har möjlighet att påverka och förändra.

Flera av förslagen är praktiskt genomförbara redan i dag – andra ska ses som idéer att ta i beaktning under kommande beslutsprocesser. Vi vill medverka till att tillvarata arbetsviljan hos de hundratusentals människor som behövs i vårt samhälle, som vill jobba, men som inte får chansen.

Nedan följer vår idélista. I rubriken för varje avsnitt anges till vem vi riktar förslagen:

Funktionshindrade och deras företrädare.

Strukturella förändringar kan börja med att enskilda individer tar makten över sina egna liv. Personer med funktionshinder skildras ofta som offer i media. Det bidrar till negativa attityder och ger en felaktig syn på personer med funktionshinder som arbetskraft. De funktionshindrade själva spelar därför en mycket viktig roll när det handlar om att kräva sina rättigheter som medborgare och motverka den rådande bilden.

Vi föreslår:

- *att* handikapprörelsen agerar mer kraftfullt för att stödja sina medlemmar ur medborgarperspektivet – nämligen att kräva sin rätt till arbete och försörjning;
- *att* handikapprörelsen blir mer aktiv i samhällsdebatten;
- *att* handikapprörelsen tar aktiv roll i konkreta projekt som handlar om kunskapsspridning, jobsökande och coaching;
- *att* handikapprörelsen tydligare driver på för verkställande av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken.

Arbetsgivare och fackliga organisationer.

- *att* parterna på svensk arbetsmarknad gemensamt tillsätter en arbetsgrupp som har i uppgift att komma med förslag som sänker trösklarna för funktionshindrades tillträde till arbetsmarknaden;
- *att* fler företagsledningarna beslutar om en personalsammansättning som speglar befolkningen i stort, något som bör följas upp i årsredovisningssammanhang;
- *att* arbetsmarknadens parter tillsammans skapar en webportal där relevant information för arbetsgivare och arbetstagare om arbete och funktionshinder är samlat. Information och kunskap om allt ifrån finansiellt stöd och rådgivningsmöjligheter till diskrimineringslagstiftning behövs;
- *att* arbetsgivare i privat och offentlig sektor tar initiativ till att etablera ett särskilt arbetsgivar-forum för att utbyta kunskap och erfarenheter om funktionshinder;
- *att* bemanningsföretagen ökar sina kunskaper om funktionshinder och arbete för att offensivt kunna förmedla jobb;
- *att* LO, TCO och SACO upprättar ett samarbete i syfte att sprida kunskap inom och utom de fackliga organisationerna om hur personer med funktionshinder kan få arbete.

Politiker – Myndigheter.

Vi tror på människors förmåga att arbeta – förutsatt att man ges rätta förutsättningar. Politiker och myndigheter ansvarar för att regelverk och myndighetsstrukturer underlättar för personer med funktions-

hinder att etablera sig på arbetsmarknaden. Det har gjorts mycket, men det behöver göras mer.

Vi föreslår:

- att tillgången till coachning för såväl individ som arbetsgivare utökas. Som ett första steg mot bättre utbildningsmöjligheter för coacher startar Spinalis en yrkesskola för coacher till personer med ryggmärgsskador;
- att "one stop shops" upprättas för att minska antalet myndighetskontakter för personer med funktionshinder;
- att ansvarsfördelningen mellan myndigheterna tydliggörs. Ett exempel är att den nuvarande hjälpmedelsförsörjningen samordnas under en huvudman;
- att insatser i gränslandet mellan arbetsmarknadspolitiken och kommunernas insatser för personer med svårare funktionshinder, till exempel daglig verksamhet, utvecklas och samordnas;
- att regeringen tillsätter en utredning i syfte att se över hur förutsättningarna för socialt företagande kan utvecklas;
- att arbetet för att offentlig sektor ska bli mönsterarbetsgivare i enlighet med den nationella handlingsplanen för handikappolitiken intensifieras;
- att de politiska partierna ser till att lyfta upp frågor om funktionshindrades roll på arbetsmarknaden i sin opinionsbildning;
- att Public Service-företagen tar sitt ansvar för att synliggöra förebilder genom aktiv rekrytering av personer med olika former av funktionshinder till programledarjobb etcetera;
- att FAS (forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap) gör en kartläggning av hinder och möjligheter på arbetsmarknaden för personer med funktionshinder;
- att mer forskningsmedel tilldelas för studier om de samhälls- och företagsekonomiska vinsterna med en arbetsmarknad som inkluderar personer med funktionshinder.
- att antalet SIUS-konsulter hos arbetsförmedlingarna i ett första steg fördubblas. Verksamheten ger personer med funktionshinder

- stöd i arbetssökandet och en bra introduktion på arbetsplatsen;
- *att* ett omfattande program för kompetenshöjning av arbetsförmedlare och yrkesvalslärare genomförs med fokus på villkoren på arbetsmarknaden för personer med funktionshinder;
 - *att* arbetsförmedlingen utvecklar sin kompetens och sina rutiner för personer med funktionshinder, till exempel genom en särskild grupp i varje län, för en mer effektiv process i arbetssökande och matchning;
 - *att* AMS aktivt marknadsför möjligheten till arbetsplatsbiträde som komplement till – eller ersättning för – lönebidrag;
 - *att* funktionen studiebiträde, som motsvarighet arbetsplatsbiträde, inrättas för personer med funktionshinder som vill bedriva högre studier;
 - *att* AMS höjer sin kompetens kring befintligt socialt företagande för att kunna förmedla sådana jobb till personer med funktionshinder.

Samhall

Samhall har i uppdrag att skapa utveckling genom arbete för personer med funktionshinder. Samhall bör också tydligare dela med sig av kunskaper och erfarenheter. Samhalls kompetens kan därmed tas tillvara som en reell utvecklingsresurs för tillgänglighetsfrågor i arbetslivet samtidigt som Samhall aktivt kan medverka till att skapa en tydlig marknad inom området.

Vi föreslår:

- *att* Samhall tar plats som en aktiv part för utveckling av personer med funktionshinder i arbetslivet;
- *att* Samhall vid sidan av sitt kärnuppdrag utvecklar olika stöd- och konsultinsatser i syfte att stärka vägarna till arbete för personer med funktionshinder. Stödinsatserna kan rikta sig till både enskilda personer med funktionshinder och till arbetsgivare;
- *att* Samhall blir en aktiv partner i olika lokala och nationella utvecklingsprojekt inom området arbete och funktionshinder;
- *att* Samhall aktivt samverkar med kommunerna och deras dagliga

verksamhet för att stärka vägarna till arbete för personer med svårare funktionshinder;

- *att* Samhall genom konsultinsatser, samverkan och gemensamma projekt stöttar utvecklingen av sociala företag, särskilt vad gäller den affärsmässiga kompetensen;
- *att* Samhall utvecklar program och metoder för att stödja anställda att starta egna företag som ett komplement till insatserna för att verka för att anställda övergår till anställningar hos andra arbetsgivare;
- *att* Samhall utvecklar en coach-modell för att kunna erbjuda ett kontinuerligt stöd till anställda som övergår till anställningar hos andra arbetsgivare eller som startar eget företag;
- *att* Samhall årligen delar ut pris för ”Bästa initiativ för att öppna arbetsplatsen för funktionshindrade”. Den nuvarande idégruppen fungerar som jury;
- *att* Samhall om ett år återrapporterar hur idégruppens förslag har tagits emot av berörda aktörer.

